

NEKATERE ZNAČILNOSTI SODOBNEGA POLOŽAJA ROMOV

IZKUŠNJE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA, POKLICNEGA USPOSABLJANJA IN ZAPOSLOVANJA ROMOV V SLOVENIJI/ PRIMERI DOBRE PRAKSE

SOME CHARACTERISTICS OF THE STATUS OF ROMA IN SLOVENIA

EXPERIENCE IN THE FIELD OF EDUCATION AND EMPLOYMENT/EXAMPLES OF GOOD PRACTICE

In the contemporary approach to the Roma status throughout Europe, dilemmas and controversies are present, which are reflected mainly in the expressed doubts about the adequacy of the extant manners of expressing the actual interests of the Roma community. Opinions differ most regarding the starting points for the adoption of special measures for the protection of Roma. Can the paternalistic approach on the part of states, reflected in the gradation of protective functions, role of the state and state institutions, possibly be efficient in the prevention of social exclusion, or is this only a way for strengthening the barriers and mutual prejudice between Roma and non-Roma?

At the international level, recently a group of intellectually and politically influential educated Roma, has been formed, that has become an active collocutor of international organizations, striving for the improvement of Roma status.

In Slovenia, a number of activities are going on in certain districts; these are directed towards the improvement of Roma status in the field of education and vocational training. Single examples of good practice in the employment and education of Roma have gradually paved the way for a wider discussion on the possibilities and modes of dialogue, cooperation, and mutual understanding between Roma and non-Roma population.

An integral strategy of the Republic of Slovenia in the shaping of models of education and vocational training for Roma is only being created. The first step in the field of becoming acquainted with the experiences of other states and with international standards has already been made. At the Council of Europe workshop in Novo mesto (October 3-5, 2001) dealing with the improvement of employment possibilities for Roma, experts of the Council of Europe took part together with representatives of local and state institutions, of the local employment offices, as well as the Roma community of Slovenia.

Keywords: Roma, Slovenia, education, employment

V sodobnem pristopu k obravnavi položaja Romov so v celotnem evropskem prostoru prisotne dileme in protislovja, ki se odražajo predvsem v izraženih dvomih o ustreznosti obstoječih načinov izražanja dejanskih interesov romske skupnosti. Najbolj se mnenja razlikujejo glede samih izhodišč za sprejemanje posebnih ukrepov za varstvo Romov. Ali je paternalističen pristop držav ki se odraža v stopnjevanju protektivnih funkcij, vloge države in državnih institucij, sploh lahko učinkovit v preprečevanju socialne izključenosti, ali pa je to le eden od načinov za utrjevanje pregrad in medsebojnih predsodkov med Romi in ne-Romi?

V Sloveniji potekajo številne dejavnosti v posameznih konkretnih okoljih, ki so usmerjene v izboljšanje položaja Romov na področju izobraževanja in usposabljanja za zaposlovanje. Posamezni primeri dobre prakse na področju zaposlovanja in izobraževanja Romov so postopoma odprli pot tudi za širšo razpravo in razmišljanja o možnostih in načinih dialoga, sodelovanja, medsebojnega spoznavanja in razumevanja med Romi in ne-Romi.

Ključne besede: Romi, Slovenija, izobraževanje, zaposlovanje

UVOD

V sodobnem pristopu k obravnavi položaja Romov so v celotnem evropskem prostoru prisotne dileme in protislovja, ki se odražajo predvsem v izraženih dvomih o ustreznosti obstoječih načinov izražanja dejanskih interesov romske skupnosti na vseh ravneh odločanja v političnem življenju posameznih držav. Najbolj se mnenja razlikujejo glede samih izhodišč za oblikovanje celovite in dolgoročne strategije za izboljšanje položaja in razvoja romskih skupnosti. Brez aktivnega sodelovanja predstavnikov romske skupnosti in razumevanja kulture in etničnih značilnosti, pomeni sprejemanje posebnih ukrepov za varstvo Romov le stopnjevanje protektivne vloge države in državnih institucij. Ali je tak paternalistični pristop sploh lahko učinkovit v preprečevanju socialne izključenosti, ali pa je to le eden od načinov za utrjevanje pregrad in medsebojnih predsodkov med Romi in ne-Romi?

Številne vladne in nevladne organizacije, v katerih sodelujejo Romi in ne-Romi, ki se zavzemajo za izboljšanje položaja Romov opozarjajo na kršitve temeljnih človekovih pravic in na pomen odprave pravne in dejanske diskriminacije romske skupnosti¹.

V novejšem času se je na mednarodni ravni izoblikovala intelektualno in politično vplivna skupina izobraženih Romov, ki zastopa panevropski pristop k obravnavi položaja Romov². Na mednarodni ravni so postali aktivni sogovorniki mednarodnih organizacij, nosilci projektov in predlogov, ki se ukvarjajo tudi z izboljšanjem položaja Romov. Ostaja pa še vedno odprto vprašanje ali so jih Romi v celoti sprejeli kot zastopnike svojih interesov³.

V zadnjem desetletju so se že izoblikovale dejavne mednarodne povezave za izmenjavo izkušenj in rezultatov mednarodnih programov in skupno financiranih projektov. Izkušnje iz mnogih držav potrjujejo, da so države bolj pripravlj-

* * *

¹ Poročilo Open Society Institute/Zavoda za odprto družbo o spremljanju pridruženja EU "Zaščita Manjšin" iz leta 2001, namenja posebno pozornost položaju Romov v državah kandidatkah in med drugim opozarja na problem predsodkov tudi med tistimi, ki se ukvarjajo z načini za odpravo le-teh. Tako Poročilo navaja primer, ko je v aprilu 2001 tedanji namestnik ministra za evropske integracije na Slovaškem, Pavel Hamzik izjavil, da morajo Romi »vedeti, kaj je dobro zanje - in to je, da spremenijo svoj način življenja«. Robert Fico, vodja zunajparlamentarne stranke SME in glede na marčno raziskavo javnega mnenja »najbolj zaupanja vreden politik« na Slovaškem, je romsko skupnost javno označil kot »časovno bombo, ki bo povzročila težave, če ne bo pod nadzorom«, z razlago, da »imamo veliko maso Romov, ki ne želijo drugega, kakor ležati v postelji in živeti od socialne podpore«.

² Glej: Vera Klopčič: Romi-Evropska manjšina, Razprave in gradivo 36/37, str. 173-184

³ V enem svojih usnih nastopov (Budimpešta, februar 2001) vodja kontaktnega urada/ Središča za vprašanja Romov in Šintov (OVSE, Urad za demokratične ustanove in človekove pravice), Nicolae Gheorhe romske intelektualce označi kot " novo manjšino " znotraj manjšine.

jene sodelovati v programih za izboljšanje položaja in razvoja romskih skupnosti, ki so se že izkazali kot učinkoviti v drugih okoljih.

NEKATERE ZNAČILNOSTI POLOŽAJA ROMSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI/ PRIMERI DOBRE PRAKSE

V Sloveniji potekajo številne dejavnosti v posameznih konkretnih okoljih, ki so usmerjene v izboljšanje položaja Romov na področju izobraževanja in usposabljanja za zaposlovanje. Organiziranje Romov na občinski in na državni ravni ter posamezni primeri dobre prakse na področju zaposlovanja in izobraževanja Romov so postopoma odprli pot tudi za širšo razpravo in razmišljanja o možnostih in načinih dialoga, sodelovanja, medsebojnega spoznavanja in boljšega razumevanja med Romi in ne-Romi v Sloveniji⁴.

Prvi koraki na področju seznanjanja z izkušnjami drugih držav in z mednarodnimi standardi so bili že storjeni⁵. V tem prispevku povzemam le kratek prikaz dveh dejavnosti/ primerov dobre prakse iz Slovenije, ki so značilni tudi kot uspešni primeri izobraževanja in usposabljanja Romov za nadaljnje zaposlovanje⁶. Oba primera dobre prakse sta bila že predstavljeni mednarodni javnosti v okviru mednarodnih projektov na področju oblikovanja modelov izobraževanja in usposabljanja Romov za zaposlovanje⁷.

Delavnica Sveta Evrope v Novem mestu (3.-5. oktober 2001) o povečanju zaposlitvenih možnosti za Rome, na kateri so sodelovali eksperti Sveta Evrope, predstavniki lokalnih in državnih ustanov, predstavniki območnih zavodov za

* * *

⁴ V poročilu iz leta 2001 o napredku v državnih kandidatkah, v poglavju *Manjšinske pravice in varstvo manjšin* Evropska Unija med drugim navaja nekaj kritičnih pripomb glede položaja Romov v Sloveniji, ko ugotavlja, da so nekateri zakoni namenjeni le »avtohtonim« Romom-izključujoč »ne avtohtone« Rome, tudi če so državljani Slovenije, ter navaja, da so bili določeni primeri diskriminacije Romov. Vladni Program "Enake možnosti za zaposlovanje Romov" za izboljšanje zaposlitvenih možnosti EU ocenjuje kot pozitiven razvoj, čeprav še vedno obstaja potreba po politiki za socialno-ekonomsko integracijo Romov, še posebej na področju zaposlovanja in zdravlja. Vztrajni napor so potrebni tudi na področju izobraževanja.

⁵ Na tem področju bo potrebno še veliko storiti za odpravo predsodkov. Po podatkih iz omenjenega Poročila Zavoda za odprto družbo je diskriminacija proti Romom v Sloveniji vpeta v šolski program z učbeniki, ki opravičujejo rasne stereotipe. Analiza iz leta 2000 je v vseh slovenskih učbenikih našla le tri navedbe, ki se dotikajo Romov. Ena od navedb izrecno povezuje besedi »Cigan« in »tat«.

⁶ Izobraževanje in usposabljanje je izrednega pomena za integracijo Romov. Vladni program iz leta 2000 za zaposlovanje Romov »Enakost možnosti« med drugim ugotavlja, da »podatki o izobrazbeni strukturi kažejo, da imajo Romi bistveno nižjo izobrazbeno raven, kar je ključni razlog, poleg sociokulturnih značilnosti, za slabo pozicijo na trgu dela. Vzpostavljen je začarani krog vzrokov in posledic: nizek socialnoekonomski standard-slabša usposobljenost - brezposelnost - nizek standard«.

⁷ Med drugimi projekti, ki so namenjeni romski skupnosti je bil mednarodni (in domači) strokovni javnosti že uspešno predstavljen tudi projekt "Življenje brez predsodkov", ki ga izvaja študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu.

zaposlovanje v Sloveniji in predstavniki romske skupnosti v Sloveniji je odprla prostor za predstavitev doseženih rezultatov in primerjavo konkretnih primerov z izkušnjami iz drugih držav.

Dejavnosti za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji in uresničevanje programa enakih možnosti na področju zaposlovanja Romov pomeni za Slovenijo:

1. implementacijo mednarodnih standardov za izboljšanje splošnih življenjskih pogojev Romov,
2. uresničevanje ustavnih obveznosti RS o enakopravnosti in prepovedi diskriminacije (člen 14) in o posebnih pravicah Romske skupnosti (člen 65),
3. uresničevanje programa boja proti revščini in socialni izključenosti.

PRVI PRIMER: PROGRAM ZA OPISMIENJEVANJE IN IZOBRAŽEVANJE ROMOV V OBČINI TREBNJE

Primer dobre prakse se nanaša na nekatere značilnosti in novosti v programu za izobraževanje Romov, ki ga izvaja Center za izobraževanje in kulturo v občini Trebnje⁸. Namen programa je zagotoviti višjo izobrazbeno raven, integracijo romske skupnosti in sodelovanje med Romi in ne-Romi⁹. Izobraževalni programi so namenjeni nepismenim Romom in tistim, ki niso dokončali osnovne šole, ne glede na njihovo starost (od desetega leta dalje). Izobraževanje in dodatno poklicno usposabljanje ustvarja boljše zaposlitvene možnosti za Rome.

Dejavnost izobraževalnega Centra v Trebnjem zajema program za osnovnošolsko izobraževanje in program za socializacijo in integracijo Romov¹⁰. Učenci obiskujejo pouk 5 dni v tednu (2-4 ure dnevno), od septembra do junija. Sodelavci Centra so učitelji iz osnovne šole, upokojeni učitelji ter medicinsko osebje.

Program za osnovnošolsko izobraževanje poteka v skladu z rednim programom za opismenjevanje in se financira iz sredstev Ministrstva za šolstvo Republike Slovenije in Zavoda za zaposlovanje. Program za socializacijo in inte-

* * *

⁸ Prikaz je pripravljen po projektni metodologiji Centra za lokalno samoupravo iz Budimpešte (koordinatori: ca Andrea Krizsan). Temelji na podatkih zbranih v intervjujih z direktorico Centra za izobraževanje in kulturo v Trebnjem Darinko Tomplak in koordinatorjem za romska vprašanja v občini Trebnje Dušanom Mežnaršičem (zapis pogovora Vera Klopčič in Nada Vilhar, marec 2001, INV) ter dodatnih pisnih gradivih, ki so jih pripravil na Centru za izobraževanje in kulturo v Trebnjem.

⁹ Program se je izoblikoval na pobudo direktorice Centra Darinke Tomplak, ki se je dnevno srečevala z nepismenimi Romi, ki so prihajali na Center za socialno delo. Koordinator za romska vprašanja v občini Trebnje, Dušan Mežnaršič je podpril pobudo, tako da se dejavnost izvaja v sodelovanju vseh občinskih služb.

¹⁰ Dejavnost se je pričela v letu 1992. Trenutno je v program vključenih 54 Romov.

gracijo Romov zajema poučevanje splošnih znanj s področja zdravstvenega varstva, higienskih standardov, gospodinjstva, itd. Financira se iz sredstev Ministrstva za šolstvo Republike Slovenije in iz sredstev občine Trebnje.

Romi v občini Trebnje živijo v izoliranih naseljih na obrobjih vasi. Večina jih živi v naselju Hudeje (195), in v nekaterih drugih naseljih: Mala loka (6), Zagorice pri Velikem Gabru (21), Glina pri Velikem Gabru (6). Dejavnosti izobraževalnega programa potekajo v glavni stavbi Centra za izobraževanje in kulturo v občini Trebnje. Zagotovljen je dnevni prevoz romskih učencev.

V financiranju celotnega programa sodelujejo: Občina Trebnje, Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije, Zavod za zaposlovanje in Center za izobraževanje in kulturo v občini Trebnje. Pri izvajanju programa sodeluje tudi Center za socialno delo v občini Trebnje. Ministrstvo za šolstvo RS zagotavlja mentorje in učitelje za opismenjevanje. Občina Trebnje zagotavlja prostore, ogrevanje, materialne stroške in učbenike. Zavod za zaposlovanje zagotavlja mesečno podporo v višini 6.000 SIT in prevozne stroške za vsakega kandidata, ki je starejši od 15 let.

Novost v tem programu je spoznanje, da mora biti program za opismenjevanje Romov fleksibilen in individualen, ter da mora pouk potekati v manjših skupinah, v izjemnih primerih prilagojen celo samo za enega kandidata. Uvajajo poseben način samo izobraževanja, ki temelji na učenju na daljavo. Učenci prihajajo v šolo samo enkrat tedensko za cel dan, druge dni pa delajo doma v skladu z navodili in domačimi nalogami.

Razhajanja z določbami v področni zakonodaji so v tem, da so pravna zagotovila o posebnih programih za opismenjevanje namenjena le kandidatom nad 15 let. Na izobraževalnem Centru v Trebnjem so prepričani, da je tudi desetletne Rome, ki so prenehali z rednim šolanjem potrebno vključiti v ta program, saj drugače mogoče nikoli ne bodo nadaljevali šolanja.

Ena od ugotovitev je, da je za uspešno izobraževanje Romov potrebno stalno izobraževanje in pomoč pri ohranjanju motivacije za izobraževanje. Druga značilnost je, da mora izobraževalni Center pri načrtovanju in izvajanju programa upoštevati možnost pogostejšega izostajanja romskih učencev iz šole, še posebej v času sezonskega nabiranja gob in zdravilnih zelišč.

DRUGI PRIMER/PROGRAMI ZA ZAPOSLOVANJE ROMOV, KI JIH IZVAJA PODJETJE "B IN Z" IZ LJUBLJANE

Podjetje "B in Z" iz Ljubljane je pričelo s programi za zaposlovanje Romov v okviru skupnih projektov »Kovnica znanja«, ki potekajo skupaj z Zavodom za zaposlovanje Republike Slovenije in so na splošno namenjeni za pomoč brez-

poselnim osebam pri iskanju zaposlitve. Brezposelnim, ki sodelujejo v programu je zagotovljena finančna podpora in povrnitev potnih stroškov. Podjetje »B in Z« je razvilo nov pristop v pomoči brezposelnim, ki temelji na psiho-socialnih programih pomoči. Pobudo za izvajanje in pričetek posebnih programov za zaposlovanje Romov je pripravila Območna enota Zavoda za zaposlovanje v Novem mestu¹¹. Zaradi različnih okoliščin v katerih živijo Romi v Prekmurju in na Dolenjskem, so zaposlitveni programi za obe skupine Romov različno zasnovani. Romi v Prekmurju so vključeni v redne zaposlitvene programe, za Rome na Dolenjskem pa morajo biti programi ustrezno prilagojeni vsaki od konkretnih situacij.

V podjetje "B in Z" so pripravili celovit program za izobraževanje, poklicno usposabljanje in zaposlovanje Romov¹². Med drugimi dejavnostmi, ki so namenjene Romom, so pripravili in uspešno izvedli dejavnost čiščenja in urejanja romskega naselja Hudeje v občini Trebnje¹³. V letu 1998 je podjetje »B in Z« pričelo z desetmesečnim projektom v sklopu programa javnih del odvažanja smeti in urejanja naselja. Program je vseboval tudi 33 ur pripravljalnega dela, ki zajema splošna znanja o varnosti pri delu, higienskih standardih in naravi dela. Program se je izvajal 10 ur tedensko. Po končanem programu so udeleženci prejeli potrdilo o opravljenem usposabljanju.

V okviru tega programa podjetja »B in Z« so se Romi v sodelovanju s podjetjem Komunala, usposabljali za dela povezana s čiščenjem in urejanjem naselij. Z vsakim udeležencem v programu je bil predhodno opravljen poseben individualni pogovor, kot podlaga za načrt usposabljanja in dela.

Dejavnost je potekala v sodelovanju z lokalnimi oblastmi. Sodelovali so: občina Trebnje, Center za socialno delo, javni podjetji Komunala in Surovina, člani romske skupnosti in njihovi sosedje. Predno je podjetje "B in Z" pričelo s čiščenjem naselja Hudeje je bilo v tem romskem naselju več kot 150 zapuščenih starih avtomobilov in različne vrste smeti, kar je vse skupaj ekološko resno ogrožalo naselje in širšo okolico.

Štirje kmetje iz sosesčine naselja Hudeje so s traktorji pomagali odstranjevati največje kose odpada, podjetje Surovina pa je zagotovilo kompresijsko orodje.

* * *

¹¹ Dora Zagorc (v razgovor v novembru 2000) je povedala, da je podjetje »B in Z« je pričelo s programi za mlade Rome. V prvi »Kovnici znanja« v Novem mestu so jih učili šivati na šivalnih strojih. Za božične in novolletne praznike so romski straši pripravili nova oblačila za svoje otroke. Njihove izkušnje potrjujejo, da morajo biti programi za Rome načrtovani in izvajani individualno in morajo trajati vsaj 9-10 mesecev.

¹² Bistvene značilnosti tega programa je predstavila svetovalka in članica strokovne ekipe Dora Zagorc na okrogli mizi o položaju Romov v Sloveniji in Avstriji, Ljubljana april 1999.

Glej: Report from the Round Table, Razprave in gradivo št. 35, 1999, str. 324

¹³ Primer je opisan v skladu z zahtevano metodologijo za delovno srečanje Sveta Evrope o dobrih praksah glede Romov v posameznih državah (Budimpešta, december 2000).

Javno podjetje Komunala je zagotovilo smetnjak za odlaganje smeti.

Ker so bili vsi zadovoljni z rezultati te dejavnosti, so se odprle možnosti za zaposlitev Romov v načrtovanih programih javnih del. Opisani projekt je istočasno ustvaril boljše življenjske pogoje za Rome in zagotovil poklicno usposabljanje in s tem boljše zaposlitvene možnosti Romov .

Najpomembnejši rezultati programa za Rome, ki jih je podjetje »B in Z« izvajalo skupaj s Centri za socialno delo je v tem, da so se Romi privadili na osnovne higienske standarde, da so se vključili v osnovnošolsko izobraževanje, in poklicno usposabljanje, v programe javnih del ter opravili vozniške izpite.

Projekt pa je prispeval tudi k izboljšanju odnosov med Romi in ne Romi, saj so bili med izvajalci Romi in ne Romi. S tem, da so odstranili smeti in uredili romsko naselje so prispevali k ekološki varnosti celega območja.

REGIONALNI PROJEKT ZA JUGOVZHODNO EVROPO ZA POVEČANJE MOŽNOSTI ZA ZAPOSLOVANJE ROMOV/DELAVNICA ZA USPOSABLJANJE DELAVCEV LOKALNIH ZAVODOV ZA ZAPOSLOVANJE ZAPOSPLITVENE MOŽNOSTI PRIPADNIKOV ROMSKE SKUPNOSTI

Delavnica je potekala v Novem mestu, v času od 3. – 5. oktobra 2001. Cilji delavnice so bili izboljšanje možnosti za zaposlovanje Romov¹⁴. Vsebina in izjemno živalna razprava je pritegnila k aktivnemu sodelovanju vse udeležence delavnice, ki so vsi skupaj prispevali k uspešnemu poteku dela. Predstavitve projektov in primerov dobre prakse, predstavitev praktičnih izkušenj iz Slovenije in iz drugih držav (konkretno iz Švedske in Romunije) ter opredelitev najpomembnejših odprtih vprašanj skupaj s predlogi za delovanje v prihodnje pomenijo vsebinsko podlago za nadaljnje lokalne, državne in regionalne dejavnosti na področju zaposlovanja Romov v Sloveniji.

* * *

¹⁴ Splošno informacijo o delavnici so povzeli naslednji mediji:

- Lokalna TV/»Viš Kanal« (Sreda, 3.10.2001)
- TV Slovenija (Četrtek, 4. 10.2001)
- »Studio D« /Lokalni Radio (Petek, 5.10.2001)
- Radio Slovenija (Četrtek, 4. 10.2001)
- Časopis »Dolenjski list« (Sreda, 3.10.2001 in 10.10.2001)

DELAVNICE SO SE UDELEŽILI:

- Predstavniki območnih zavodov za zaposlovanje z območij v Sloveniji kjer živijo Romi
- Predstavniki Zveze Romov Slovenije in predstavniki Romov z Dolenjskega
- Predstavniki centrov za socialno delo
- Predstavniki delodajalcev
- Predstavnik Urada za narodnosti
- Predstavnici Inštituta za narodnostna vprašanja
- Dva eksperta iz tujine/: Alina Maric(LERNIA, Švedska) in Virgil Bitu (Foundation PAKIV, Romania).

V uvodnem referatu je direktor območne enote Zavoda za zaposlovanje iz Novega mesta predstavil možnosti in konkretne programe za zaposlovanje Romov v Sloveniji.

Ob razpravi o temi I (Kako lahko zavodi za zaposlovanje prispevajo k izboljšanju delovnih stikov z romsko skupnostjo) so udeleženci pričeli s primerjalno predstavitvijo izkušenj in posameznih problemov oz. možnosti in ovir za boljše delo. Čeprav so udeleženci delali ločeno v manjših delovnih skupinah, so si bile njihove ugotovitve v bistvu zelo sorodne. Glavna dilema, ki je povezana z ustavno in zakonsko ureditvijo pravice do (ne)opredeljevanja v smislu narodnostne pripadnosti ter zakonske ureditve varstva osebnih podatkov se je izoblikovala v obliki vprašanja brez odgovora:

Ali naj bodo Romi opredeljeni kot posebna skupina znotraj nezaposlenih oseb in naj bodo torej upravičeni do posebnih pravic ali pa je rešitev v zagotovitvi enakega statusa, varstva in možnosti tako za Rome kot za vse druge brezposelne osebe.

V okviru teme II (Kako lahko zavodi z zaposlovanje spodbujajo samozaposlitev in zaposlovalne projekte znotraj romske skupnosti) je g. Virgil Bitu predstavil pridobitne projekte, ki trenutno potekajo v Romuniji, v njih pa so vključeni tudi Romi. Nato je povabil udeležence k izračunu dejanskih letnih stroškov države za brezposelno osebo, ki prejema socialno pomoč, v primerjavi s stroški odpiranja novih delovnih mest.

Ob obravnavi teme III (Kako lahko zavodi za zaposlovanje razvijajo učinkovito strategijo za delodajalce glede zaposlovanja romske skupnosti) je direktorica podjetja Portoval iz Novega mesta, Silva Bajuk je predstavila programe za Rome,

ki so potekali v okviru programa javnih del na Dolenjskem (predstavitve na CD, s slikami, grafi in ilustracijami).

Ob sodelovanju vseh udeležencev je ekspert Virgil Bitu pripravil seznam 12 točk o tem, kako izboljšati možnosti za zaposlovanje Romov¹⁵.

SPLOŠNE OPOMBE, UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA DELAVNICE

- Udeleženci so se strinjali da se morajo ukrepi uresničevati postopoma. Zaradi nizke stopnje izobrazbe in pomanjkanja motivacije, mora usposabljanje Romov za zaposlovanje zajeti tudi odpravo nepismenosti, osnovnošolsko izobraževanje in tečaje za usposabljanje za mladino in odrasle.
- V tem trenutku zajemajo možnosti za zaposlovanje Romov v Sloveniji predvsem vključevanje Romov v programe javnih del (npr. na področjih: ureditev bivalnih razmer, izobraževanje, kmetijstvo).
- Možnosti za prihodnost so bodisi v vključevanju Romov v programe javnih del ali v oblikovanju posebnih podjetij oz. kooperativ, ki jih lahko upravljajo Romi ali ne-Romi. Predstavniki Romov so poudarili, da je za nadaljnja izboljšanja nujno pričeti s posebnimi tečaji o romski kulturi, identiteti in tradiciji. Tako se bodo uslužbenci zaposleni v javnih službah seznanili tudi s kulturnimi značilnostmi romske skupnosti, ne le s socialnimi problemi.
- Predstavniki Romov so izrazili pripravljenost sodelovati z lokalnimi in državnimi ustanovami v prizadevanjih za izboljšanje možnosti za zaposlovanje Romov. Predlagali so, da bi bila Zveza Romov Slovenije kontaktna točka in posrednik med delodajalci in Romi, ki iščejo zaposlitev.
- V zaključnem delu so se izoblikovali predlogi za najpomembnejše ukrepe, ki morajo biti vključeni v državno strategijo za zaposlovanje Romov v Sloveniji. V skladu z Vladnim programom za "pomoč Romom" iz leta 1995,

* * *

¹⁵ To so naslednje možnosti :

- vključiti nove poklice v seznam poklicev;
- oblikovati poseben sklad za podporo pridobitnim projektom in samozaposlitvenim projektom za Rome;
- podpirati infrastrukturo in možnosti delovanja romskih nevladnih organizacij;
- zadolžiti posamezno osebo na Zavodih za zaposlovanje za vprašanje Romov in usvariti ustrezno mrežo stikov za to področje;
- zaposliti Rome kot svetovalce v območnih zavodih za zaposlovanje;
- zagotoviti zaposlitev za Rome, ki so končali višjo stopnjo izobrazbe ali tečaje za poklicno usposabljanje;
- spodbujati partnerstvo med Romi, nevladnimi organizacijami in državnimi ustanovami;
- vključiti romske nevladne organizacije v postopek zaposlovanja Romov;
- dati romskim nevladnim organizacijam status kontaktne točke med delodajalci in romskimi iskalci zaposlitve;
- dati finančne olajšave za delodajalce, ki zaposlujejo Rome;
- objaviti uradne dokumente o Romih in spoštovati sprejeta zagotovila;
- organizirati posebne tečaje za poklicno usposabljanje in prekvalifikacijo za Rome.

so udeleženci predlagali sodelovanje med Romi in državnimi organi, lokalnimi oblastmi in ustanovami.

- Primeri dobre prakse in doseženi rezultati na lokalni ravni morajo biti vključeni v nacionalni program in strategijo. Še posebej pomembno je, da se za uresničitev programov in strategij določi način ustrezne oblike financiranja iz proračuna.

RAZVOJ MODELOV ZA IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE ROMOV Z NAMENOM ZAGOTOVITI POVEČANJE REDNEGA ZAPOSLOVANJE

Že sedaj je možno opredeliti nekatere pozitivne značilnosti delavnice za razvoj modelov za izobraževanje in zaposlovanje Romov z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanja:

- To je bila priložnost za direktne kontakte predstavnikov območnih zavodov za zaposlovanje z območij v Sloveniji kjer živijo Romi, za spoznavanje, izmenjavo izkušenj in primerjavo z izkušnjami iz drugih držav;
- Pomemben rezultat delavnice je v tem da je omogočila in olajšala stike med Romi, romskimi društvi in uslužbenci javnih ustanov, še posebej v območnih zavodih za zaposlovanje in v centrih za socialno delo;
- Delavnica je okrepila obstoječe sodelovanje in mrežo stikov ter poudarila potrebo po razvoju in učinkovitem oblikovanju in izvajanju nacionalne strategije za zaposlovanje Romov v Sloveniji.

V letu 2001 se je pričel projekt Inštituta za narodnostna vprašanja »Razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanje«, ki izhaja iz rezultatov opravljenih študij o možnih poteh izboljšanja položaja romske skupnosti in temelji na nadaljevanju sodelovanja s sorodnimi ustanovami¹⁶. Projekt opredeli in identificira odprta vprašanja pri zaposlovanju Romov kot težje zaposeljive skupine in dosedanje načine za odpravo diskriminatornih praks v posameznih konkretnih okoljih. V zaključni fazi projekta bodo oblikovani predlogi metod in ukrepov za razvoj celovite strategije R Slovenije na področju oblikovanja modelov izobraževanja in usposabljanja Romov¹⁷.

* * *

¹⁶ Projekt o Romih v procesih evropske integracije v okviru Pakta za Stabilnost v JV Evropi (Izvajalec: Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski Inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo, Izpostava v Ljubljani, Inštitut za migracije in narodnosti iz Zagreba).

¹⁷ Raziskovalni projekt »Razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanja« (odgovorna nosilka mag. Vera Klopčič) v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) sofinancirata Ministrstvo a šolstvo, znanost in šport ter Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Projekt je usmerjen v analizo ali so v praksi uresničene možnosti, ki jih nudijo mednarodni dokumenti, ustavna zagotovila in sprejete programske usmeritve v Sloveniji, ki dajejo podlago za izvajanje ustreznih konkretnih ukrepov za izboljšanje dejanskega položaja Romov v Sloveniji na področju izobraževanja in usposabljanja za zaposlovanje.

Na podlagi rezultatov projekta bo možno pripraviti konkretne predloge za sofinanciranje projekta iz mednarodnih virov, saj v Evropi poteka vrsta projektov za varstvo romske skupnosti, preprečevanje diskriminacije in odpravo predsodkov, tako v okviru Sveta Evrope in Evropske skupnosti (program PHARE), kot tudi drugih mednarodnih ustanov in organizacij.

VIRI

South East Europe Regional Project to Promote Employment Opportunities for Roma, Workshop I - Slovenia, Training workshop for the staff of local employment services working with Roma jobseekers, Novo Mesto, 3 - 5 October 2001, Final Report

Zaščita Manjšin, Poročilo Open Society Institute/Zavod za odprto družbo o spremljanju pridruženja EU, Ljubljana 2001

Vladni program Republike Slovenije za zaposlovanje Romov »Enakost možnosti«, 2000

Manjšinske pravice in varstvo manjšin, poročilo Evropske Unije iz leta 2001 o napredku v državah kandidatkah

Vera Klopčič: Romi-Evropska manjšina, Razprave in gradivo 36/37, str 173-184

Brezpravni Romi, Teja Oblak, MAG št.44, 30.oktober 2001, str 60-63